

АНТИГЛОБАЛІСТСЬКИЙ РУХ В УКРАЇНІ

*Микола Трофименко,
аспірант*

Маріупольського державного університету

У статті розглядається антиглобалістський рух в Україні. Звертається увага на окремі антиглобалістські організації та проекти. Аналізуються причини недостатнього розвитку антиглобалістського руху в Україні.

Ключові слова: *антиглобалістський рух, антиглобалізм, глобалізація, акції протесту.*

Ukrainian antiglobalization movement is considered in the paper. A lot of attention is paid to the concrete antiglobalization organizations and their projects. Different reasons of underdevelopment of the antiglobalization movement have been analyzed.

Keywords: *antiglobalization movement, antiglobalism, globalization, protests.*

Україна зазнала впливу глобалізації вже з перших років незалежності, коли її економіка та суспільна сфера стали відкритими для світу. З того часу наша держава невпинно долучається до глобалізаційних процесів, відчуючи на собі як позитивні, так і негативні наслідки глобалізації.

У кінці 90-х років ХХ – на початку ХХІ століть в Україні почали виникати організації, ідеологічні платформи яких дедалі більше нагадували ідеологію антиглобалістів. Так, із застереженням, до таких можна віднести представників ультралівих партій. Є в Україні і непартійні лівий і анархістський рухи, але в невеликих масштабах. Назвати антиглобалістами зелених також важко, оскільки представлені вони декількома політичними структурами, від істинного захисту природи дуже і дуже далекими. Сотні ж невеликих неурядових екоорганізацій стурбовані, крім порятунку природи, в основному власним виживанням в далеко недружньому середовищі.

Знаковою подією у розвитку українського антиглобалістського руху стало проведення Першого Українського соціального форуму (УСФ) 1-2 травня 2008 року. Раніше із закликом провести УСФ виступала конференція громадських рухів України, яка проходила в Києві 21-22 грудня 2007 року. Були також й альтернативні пропозиції провести Соціальний форум країн СНД, але ці задуми не були реалізовані.

Брак коштів сильно вплинув на формат УСФ. Засідання форуму пройшли в одному з будинків культури на околиці Києва. Кількість секцій довелося скоротити через брак приміщень. На форумі працювали секції з робочого та профспілкового рухів, екології, антифашизму, контркультури та інші.

Перед початком засідання делегати Форуму пройшли окремою колоною на першотравневій демонстрації, тим самим підтвердивши незмінну настанову всіх соціальних форумів на тісний зв'язок між теорією та практикою.

Чисельно переважали представники анархістів (Револьюційна конфедерація анархо-синдикалістів ім. Н. І. Махна та інші). Це непогано само по собі – анархісти зазвичай беруть активну участь в антиглобалістському русі та роботі соціальних форумів, які втілюють, на думку анархістів, ідеал самоорганізації громадян. Однак брак соціальних активістів відчувався досить гостро. Ця проблема дуже актуальна і для Російського соціального форуму. Поєднати культуру та лозунги політичних активістів та поки що не політизованих активістів соціальних рухів – досить складне завдання. Перший УСФ проігнорували представники інших лівих організацій. Роз'єднаність українських лівих активістів неабияк ускладнює роботу з розвитку соціальних та в цілому антиглобалістських рухів [4, с. 372-373].

Окрім вже названих організацій, у роботі форуму взяли участь: «Ліва Ініціатива», Баста, Український авангард, RASH-Київ, інститут «Республіка», Українські Фалькони, Українська Індімедія.

Найактивніші дискусії відбувались на профспілковій та екологічній секціях. На думку промовців, Україна трохи запізнюється з проведенням неоліберальних реформ, і з цим пов'язана недостатня розвиненість організацій антиглобалістського спрямування. Але причина такої затримки в проведенні неоліберальних реформ – суто кон'юнктурна. В умовах гострої політичної боротьби між елітами жодна з них не ризикує взяти на себе відповідальність за заздалегідь непопулярні реформи. Але щойно влада стабілізується, всі затримки будуть надолужені. Таким чином, антиглобалістський рух в Україні має перспективу.

На профспілковій секції, у засіданні якої взяли участь представники Незалежної конфедерації профспілок України та вільної профспілки «Захист труда», обговорювали проект нового Трудового кодексу, який, на думку активістів УСФ, є репресивним для працівників та профспілок. В цих умовах перед профспілками та активістами соціальних рухів стояло питання який шлях обрати: спробувати запропонувати інший варіант Трудового кодексу, не привертаючи увагу суспільства до цієї проблеми, або висунути лозунг «захисту радянського Кодексу законів про труд», який за низкою параметрів дійсно досить добре захищає права трудящих та профспілок. Представники українських антиглобалістських організацій переймаються питанням об'єднання всіх зацікавлених сторін довкола цього гасла [4, с. 373].

Інші проблеми, які порушувалися на форумі, – низька заробітна платня та затримки її виплати, антипрофспілкова політика керівництва більшості компаній, розкольницька політика офіційних профспілок. На думку учасників УСФ, особливо серйозною є проблема захисту прав трудових мігрантів. За кордоном зараз працює велика кількість працездатного населення України. У зв'язку із цим на форумі зазначалось, що більшість трудових мігрантів з України працює в Росії, але жодна з організацій не веде роботу з об'єднання цих людей, включення їх до профспілкових структур. Успішне вирішення цього питання, на думку учасників форуму, – у тісній співпраці українських та російських профспілок [4, с. 374].

Важливою подією для становлення та подальшого розвитку антиглобалістського руху в Україні стало проведення в Києві підготовчої асамблеї П'ятого Європейського соціального форуму. 6 червня 2008 року в Будинку профспілок у Києві розпочалася перша зустріч Європейської підготовчої асамблеї, присвячена підготовці П'ятого Європейського соціального форуму. На Асамблею до Києва з'їхались, окрім вітчизняних, представники громадських організацій і профспілок з Туреччини, Німеччини, Австрії, Італії, Іспанії, Уельсу, Угорщини, Греції та інших держав.

Головна мета як Асамблеї, так і Форуму – обмін досвідом. Як стверджують організатори, зустріч має посприяти поширенню інформації про соціальні рухи, профспілкові і громадські організації, що виступають проти неоліберальної глобалізації, а також їхній координації та розвитку. Розпочалася зустріч зі знайомства – у форматі вільного обговорення учасники розповідали про свою діяльність та про проблеми і здобутки соціальних рухів своїх країн. Організатори заходу запевнили – знайомством не обмежилось, оскільки захід тривав ще два дні. Тому активні люди планети ще встигли знайти спільні поля для співпраці.

6 червня 2008 року у тематичних залах Будинку профспілок активісти українських громадських організацій (зокрема, Організації марксистів, «ДУМАЙ!» та Фондації регіональних ініціатив) обговорювали із закордонними колегами проблеми трудової міграції, боротьби з фашизмом і расизмом, становлення і розвитку незалежних профспілок, неоліберальні реформи в сферах будівництва і житлово-комунальних послуг, незаконну забудову суспільного простору та приватизацію гуртожитків з виселенням

людей, які живуть у них. Організатори Асамблеї запевнили, що наведені проблеми є особливо актуальними для країн Східної Європи, але стосуються і всієї Європи в цілому.

Окремо обговорювались і молодіжні проблеми. У дискусії на цю тему взяли участь представники таких організацій, як Країна басків, турецька Фундація соціальної демократії, бельгійська соціалістична профспілка FGTB та українські – Організація марксистів, Фундація регіональних ініціатив, Жіноча сила та Нові ліві. Головним здобутком представників молоді – учасників Асамблеї є домовленість про створення інтернет-платформи для активного обміну досвідом із колегами.

Проведення Європейської підготовчої асамблеї, її організація і залучення у Асамблею українських організацій – ініціатива Федерації профспілок України, Організації марксистів та Українського соціального форуму.

Українські антиглобалістські організації дуже активно працюють у глобальній мережі Інтернет. Зокрема, існує велика кількість порталів, блогів, інших проектів, у яких обговорюються негативні наслідки глобалізації, планується проведення масштабних заходів, конференцій тощо.

На сайті організації «Тігра – Нігра» міститься інформація про те, що вона з'явилася у 1997 році, ставши новим етапом анархічної діяльності студентів декількох київських вишів – після радикальних ініціатив на кшталт «ЛОМ – Ліві об'єднання молоді» і студентської профспілки «Пряма Дія». Проіснувавши декілька років, «Тігра – Нігра» знову розпочала активну діяльність лише у 2000 році. Основною метою групи є вільний розвиток суспільства через вільний розвиток особи. Цим пояснюється велика кількість соціальних проектів, безпосередньо із анархізмом не пов'язаних. Принципи організації – самоорганізація і взаємодопомога. Всі прибічники цієї організації – молоді люди із одною-двома вищими освітами або студенти, які живуть у Києві. Значна частина групи безнаркотичні-анти табачні, є й войовничі вегетаріанці. Акції «Тігри – Нігри» іноді висвітлюють українські ЗМІ – це мирні заходи, присвячені гарячим темам (наприклад, антитерористичній операції США і їх союзників).

Можна згадати також учасників анархо-екологічного руху «Хранителі Веселки», найвідомішого радикального екологічного руху на пострадянському просторі. Членство в ньому вільне, тому важко сказати, скільки в ньому наших співгромадян, вірогідно, не більше кількох десятків. Відомо, що деякі члени цієї організації беруть участь в мирних акціях антиглобалістів на заході, але наших співвітчизників у їх лавах, найімовірніше, одиниці [6, с. 5].

На сайті під назвою «Київський портал лібертарних ініціатив» збирається інформація про події та проекти антиглобалістського спрямування в Україні та Росії. Портал ініціює низку інформаційних, мультимедійних та візуальних проектів. На сайті публікуються ексклюзивні аналітичні статті та інформаційні матеріали, перекладаються та викладаються матеріали багатьох західних антиглобалістських сайтів. Основні розділи сайту: проекти, передай далі – новини, події, реакція – форум, бібліотека та інші [3].

Необхідно зазначити, що в Україні досить активно працює національна філія міжнародної антиглобалістської організації Індімедія, яка представляє собою колектив незалежних ЗМІ та журналістів, що надають некомерційне висвітлення подій і оперативний інформаційний канал, відкритий для взаємодії з усіма користувачами. Головні принципи Індімедії, зокрема й української, – відкритість і відсутність дискримінації. Індімедія – Україна ставить собі за мету підтримку різноманітних груп активістів в Україні та світі. При цьому українська Індімедія не пов'язана з жодною партією чи іншою політичною одиницею [8].

Досить цікавим є сайт «Антиглобалізм – блог про все, про світ, про життя та про людей». Автор цього проекту в інформації про себе каже, що цей сайт має суто інформаційний характер, на ньому зібрані статті та думки, переклади статей з інших мов та інших країн. Автор також наголошує на тому, що в світі відбуваються глобальні процеси, за якими стоять певні організації та певна група осіб, які вирішують долю

мільйонів і навіть мільярдів людей. Сайт містить тематичні статті та дискусії за такими розділами: альтернативні процеси антиглобалізації, Америка (США), біопіратство, вступ до проблеми глобалізації, Світова організація торгівлі, глобальний спротив, панування Америки, громадські рухи, заборгованість країн третього світу, комерційні глобалісти, корпоративні глобалісти, міжнародний форум глобалізації, тенденції сучасного світу, економічна демократія та багато інших [1].

У блогу представлений також «Маніфест українських антиглобалістів», до якого пропонується приєднатись усім, хто поділяє викладені у ньому принципи. Маніфест містить такі положення:

1. Ми проти глобалістів.

2. Глобалісти – суб'єкти процесу глобалізації, багаті корпорації та держави, які за допомогою міжнародних (наддержавних) утворень експлуатують народи, що не належать до «золотого мільярду», нав'язуючи їм свої правила, цінності, норми, а також особи, що поділяють їхні погляди.

3. Сутність глобалізації – американізація та вестернізація світу, замішена насамперед на економічних інтересах сильніших країн.

4. Співробітництву – так! Експлуатації – рішуче ні!

5. Ми за інтеграцію України в світове співтовариство як суб'єкта, а не об'єкта.

6. Ми проти асиміляції у будь-яких її проявах. Народи світу – брати, не треба перетворювати їх на близнюків.

7. Щастя треба шукати у власній оселі. Дамо самі собі раду на землі предків, у світовій комунальці нам краще не буде. Сильна Україна потрібна лише нам.

8. Каменяка – зброя пролетаріату. Людина – істота розумна, розв'язання проблем має бути розумним. Ми – інтелектуали, наша зброя – слово.

9. Ми проти життя за єдиними правилами, написаними для нас не нами.

У лютому – березні 2002 року з'явилася студентська організація «Рух антиглобалістів України» і відбулася презентація її інтернет-сторінки. У цей же період Рух антиглобалістів України проводить акцію під стінами американського посольства у Києві зі збору коштів (було зібрано приблизно 94 гривні) американським зіркам, які «голодують». Вже наступного року про Рух антиглобалістів України нічого не було чути, більше того – сайт організації було закрито.

У 2003 році містами України прокотилась ще одна хвиля антиглобалістських протестів, яка була викликана війною в Іраку. Члени Всеукраїнського марксистського об'єднання «Робочий супротив» провели мітинг під стінами американського представництва, концерт на майдані Незалежності у Києві, пробіг і таке інше.

Варто зазначити, що найбільш активною серед регіональних організацій антиглобалістського спрямування є «Революційний антиімперіалістичний фронт», який базується у Харкові [5].

Сайт організації «Антиглобалісти України – центр дій «Воля» містить програму цього об'єднання. Наведено також адресу електронної пошти, на яку можна відправити листа та долучитися до акцій організації. «Антиглобалісти України – центр дій «Воля» є антиглобалістською анархічною організацією, яка об'єднує людей, партії, культурні, релігійні, громадські організації. Девіз центру дій «Воля» – якщо не протестувати разом на захист одного, то завтра з тобою розправляться сам на сам.

На сайті також зазначається, що організація діє за рахунок добровільних внесків та пожертв, у її офісі працюють волонтери. Кожен діє власним коштом, кожен обирає своїх лідерів і тільки тимчасових – на кожну акцію. Центр дій «Воля» організований на надпартійному, надкласовому, надконфесійному підґрунті. Зазначається також, що в Україні антиглобалістський рух не поширений через непоінформованість людей, негативний імідж протестувальників та ще недостатній рівень громадянської свідомості українців [2].

Організація «Молодіжний антиглобалістський рух України» з'явилася у 2000 році після того, як молодіжний рух Селянської партії організував декілька агресивних акцій на кшталт погромів Макдональдсів та пікетування іноземних диппредставництв. Так, під час акції протесту під посольством США на підтримку Слободана Мілошевіча протестувальники розбили скло в автомобілі, що був припаркований поруч з представництвом, після чого міліція спробувала навести порядок. Представники ЗМІ назвали організаторів акцій антиглобалістами, які перейняли ідею і назвали свою організацію Молодіжним антиглобалістським рухом України [7].

Ще однією антиглобалістською організацією України є так званий Інститут «Республіка», який фінансується державною американською програмою USAID та Фондом «Відродження», фінансованим Джорджем Соросом. На думку активістів організації, український антиглобалістський рух існує на рівні ініціатив, автори та учасники яких ще не усвідомлюють своєї безпосередньої ідентичності з європейськими антиглобалістами. Серед акцій, які проводив Інститут, – протести під посольством США після вбивства в Іраку українського журналіста Тараса Процюка. Ще однією характерною рисою Інституту є й те, що його активісти не підтримують контактів із інтернаціональними антиглобалістськими організаціями.

Організація «Фронт антиглобалістів України» була створена у 2001 році в результаті організації акцій під стінами посольства Сполучених Штатів після подій 11 вересня 2001 року. Контакти Фронт підтримує тільки в рамках СНД. Реєструвати свою організацію активісти Фронту відмовляються через те, що вони протестують проти системи і відмовляються грати за її правилами [7].

Загалом варто зазначити, що акції українських антиглобалістів на фоні потужних виступів у містах Європи та Америки виглядають досить слабкими – вони збирають від кількох десятків до кількох сотень учасників. Це зумовлено низкою причин.

По-перше, позначаються особливості періоду переходу до ринкової економіки, який переживає Україна, коли з одного боку загострюються соціальні протиріччя, що створюють підґрунтя для невдоволення мас, але з іншого – відповідальність за виниклі проблеми маси покладають головним чином на національну еліту. Тому протестні акції, якщо й виникають, то спрямовуються перш за все проти місцевої та центральної влади. Крім того, специфіка цього періоду формує у масовій свідомості уявлення про розбіжності та навіть протилежність інтересів трудящих в Україні та інших країнах.

По-друге, існують технічні, мовні бар'єри, які перешкоджають підключенню українців до міжнародних акцій антиглобалістів. У результаті уявлення українців про антиглобалістський рух формується головним чином телебаченням, яке в силу ряду обставин досить упереджено розповідає про акції антиглобалістів.

По-третє, на Заході антиглобалістський рух виріс на фундаменті величезного досвіду захисту прав конкретного робітника та громадянина. В Україні такий досвід боротьби за соціально-економічні та політичні права ще не напрацьований.

Однак перспективи в українського антиглобалістського руху все ж існують. Подальша інтеграція України в основні політичні та економічні інститути глобалізації сприятиме формуванню у масовій свідомості уявлень про зв'язок політики національної та глобальної еліти. Розширення контактів між неурядовими організаціями неминуче супроводжуватиметься включенням українців у міжнародні антиглобалістські заходи.

Таким чином, розглянувши особливості діяльності антиглобалістських організацій в Україні, ми можемо сказати, що, незважаючи на незначний досвід державності, в Україні існують антиглобалістські організації. Антиглобалістський рух у нашій країні дуже часто використовують політичні партії у своїй боротьбі. Антиглобалістські акції, які проводяться, не є масовими та збирають невелику кількість протестувальників. Великі іноземні антиглобалістські організації, фонди фінансують деякі українські проекти, спонсорують поїздки українських активістів на великі антиглобалістські з'їзди, форуми. Варто також зазначити, що в Україні з'являються й національні відділення великих

міжнародних антиглобалістських організацій та незалежних інформаційних агентств, як от організація «Українська Індімедія».

1. Антиглобализм – блог обо всем, о мире, о жизни и о людях. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://antiglobal.org.ua/>. 2. Антиглобалисты Украины – центр действий «Воля». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://antiglobal-ua.livejournal.com/635.html>. – Назва з титул. екрану. 3. Київський портал лібертарних ініціатив. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zaraz.org/>. 4. Кто сегодня творит историю: альтерглобализм и Россия: [сборник статей] / [М. Воейков, М. Кропоткин, Л. Булавка]; под ред. А. Бузгалина, Л. Ожогойной. – М.: Культурная революция, 2010. – 600 с. – С. 372 (Библиотека журнала «Альтернативы»). 5. Селезнева А. Перспективен ли украинский антиглобализм? / Алиса Селезнева. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://h.ua/story/8319/>. – Назва з титул. екрану. 6. Супруненко О. Альтернативний світ антиглобалістів / Олег Супруненко // Дзеркало тижня. – 2004. – № 13 (488). – С. 4-5. 7. Тургенев И. Причудливый профиль киевского антиглобализма. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua-left.narod.ru/antyglob3.html>. – Назва з титул. екрану. 8. Українська Індімедія. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukraine.indymedia.org/>.